

ՈՒՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՐԱՀԱՇՈՒԻ

ՀՍՅԵՐԷՆ ՀՐՍՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՌՈՋԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հետեւեալը բանախօսութիւնն է զոր կատարած է Միացեալ Նահանգներու Արիզոնի համալսարանին թուագիտութեան ուսուցիչը՝ Պրն. Սրմենակ Շաղոյեան «Ամերիկեան գիտական յառաջագիմութիւն» կաճառին մէջ ի Լըպպաք, Թեքսաս, 1934ի Մայիսի 11ին անգլիերէն լեզուով: Այդ շահեկան բանախօսութեան հայերէն թարգմանութիւնն հրատարակելու ատեն՝ յարգելի հեղինակին կը յայտնենք մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները թէ՛ այս և թէ՛ ուսուցչական ասպարէզին մէջ ունեցած իր փայլուն յաջողութեանց՝ որոնց համար արժանացաւ մեծ գնահատանքի և ըստ այնմ բարձրացման:

Եթէ տեղն և պարագան ներէր՝ պիտի ուզէինք մանրամասն տեղեկացնել մեր ընթերցողներուն՝ անոր կատարած թանկագին հետազօտութիւնները հայ թուագիտութեան և չափագիտութեան մասին հայ ձեռագիրներու վրայէն՝ սկսեալ Անանիա Շիրակացիէն մինչև վերջին շրջանները:

Այս տեսակէտով յարգելի Ուսուցչապետը տեղեկատուութիւններ մ'ալ ըրած էր երկու տարի առաջ «Մշակ»-ի մէջ (Ֆրէզնոյ):

ԽՄԲ.

Այս գիրքը վիեննայի հուշակաւոր Միթարեան Միարանութենէն Հ. Ղուկաս Տէրտէրեանցի արժէքաւոր մէկ գործին Ա. հատորն է: Ամբողջ գործը — Գրահաշիւ, Երկրաչափութիւն և Երանկիւնաչափութիւն — երեք հատորի մէջ, 930 էջերով, հրատարակուած է վիեննա 1843ին և կը կրէ «Խոնարհագոյն Ուսողութիւն» անունը: Հակառակ այդ անունին՝ նիւթերուն կարեւոր մէկ մասը միջին և բարձրագոյն ուսողութեան կը պատկանի, մասնաւորապէս կան քանի մը մասեր ալ, որոնք իրենց ունեցած սովորականէն տարբեր հանգամանքով, կ'արժեն որ մեր արդի թուարանական դասագրքերուն մէջ դրուին: Լեզուն զբարբար է և նշանագրերը Հայերէն են փոխանակ Լատիներէնի: Հայ աշակերտներ ու սերունդներ անով կը թուած են վիեննայի, Տաճկաստանի, Հայաստանի և Ռուսիոյ մէջ:

Յառաջարանին մէջ հեղինակը կ'ըսէ «Ասիկա Հայերէնի մէջ առաջին գիրքն է և նկատելով որ թուարանութեան ուսուցիչներ շատ քիչ են մեր մէջ, մենք պէտք տեսած ենք, մանրամասնօրէն ներկայացնել կանոններն ու բացատրութիւնները ի նպաստ անոնց՝ որոնք կը փափաքին օգտուիլ այս գրքէն առանց ուսուցչի. թէպէտ պէտք է խոստովանիմ որ շատ դժուարին աշխատութիւն մը պիտի ըլլայ առանց դաստիարակի նպատակին հասնիլ»: Հեղինակը այնուհետեւ կը զգուշացնէ ընթերցողը՝ զանց չընել ո՛ր և է մաս, վասն զի թուարանական բոլոր օրէնքները, այնպիսի կապակցութիւն մը ունին իրարու հետ որ պէտք է անոնց տիրանալ՝ կարգով, եթէ ոչ անկարելի կ'ըլլայ յառաջագիմութիւնը:

Ա. և Գ. հատորներուն վերջը, հեղինակը համառօտ բառքերոյկ մը զրած է, ուր, թուագիտական Հայերէն բառերուն ղիմացը գաղղ. և գերմաներէն անունները կան, որպէս զի ընթերցողը այդ երկու լեզուներու գիտական բառերուն միանգամայն